

ВЛАДА І ЦЕРКВА:

До 80-річчя Другого Всеукраїнського Православного Церковного Собору 1927 року

The authority and the church (to 80th anniversary of the Second Ukrainian Orthodox Council in 1927)

Based on archival criminal cases, the political repression of national security service of the Soviet Ukraine against the clergy and the believers is investigated.

Взаємини комуністичної влади з Церквою за часів існування в СРСР тоталітарного режиму є однією із важких сторінок історії. Релігійний фактор завжди мав величезне значення у розвитку суспільства. Російські більшовики спробували у ХХ столітті звести його нанівець. Завоювання більшої частини України та запровадження на території УСРР комуністичних порядків мали своєю складовою нищення релігійних установ і церковних організацій, масштабні політичні репресії проти священників і віруючих.

У спеціальних випусках журналу «З архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ» за 2005–2006 роки були вперше оприлюднені документи Галузевого державного архіву Служби безпеки України, що висвітлювали становище Української автокефальної православної церкви та політичні репресії комуністичного режиму проти священників УАПЦ у 1919–1938 роках¹. Зокрема, було опубліковано

¹ Див.: Репресована УАПЦ. Політичні репресії проти священників Української автокефальної православної церкви (1919–1938). За документами Галузевого державного архіву Служби безпеки України // З архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ. — 2005. — № 1/2. Спецвипуск. — Частина I. — 344 с.; 2006. — № 1/2. Спецвипуск. — Частина II. — 336 с.

документи і матеріали з архівних кримінальних справ на митрополита Василя Липківського та інших керівних діячів УАПЦ – Миколу Чехівського, Володимира Чехівського, Михайла Мороза, Костянтина Бутвиненка, Харитона Гов'ядовського.

Продовжуючи публікацію документів з архівних кримінальних справ на священників УАПЦ, цього разу — Олександра Яреценка та Павла Вишневського, ми присвячуємо їй 80-річчю Другого Всеукраїнського Православного Собору УАПЦ, що відбувся у Києво-Софійському кафедральному соборі 17–30 жовтня 1927 року. Документи, опубліковані у спецвипусках та новітньому фундаментальному науковому виданні про Собор², дають змогу не акцентувати увагу на самому Соборі. Значення документів, що публікуються нині, — у висвітленні важливих деталей церковного життя під репресивним тиском тоталітарного режиму.

Справу Олександра Яреценка влада використала як засіб тиску на митрополита Василя Липківського та інших керівників Всеукраїнської Православної Церковної Ради з метою обґрунтування причин усунення митрополита від керівництва УАПЦ³. Постать Павла Вишневського, серед іншого, цікава тим, що він був делегатом Собору⁴ і вніс пропозицію про залишення за митрополитом Василем Липківським титулу «Митрополит — фундатор Української Церкви»⁵.

Від упорядників

² Див.: Другий Всеукраїнський Православний Церковний Собор УАПЦ 17–30 жовтня 1927 року. Документи і матеріали. — К.: «Оранта», 2007. — 699 с.

³ Див.: Стенограма ранкового засідання 20 жовтня 1927 р. // Там само. — С. 212.

⁴ Див.: Список делегатів Собору // Там само. — С. 557.

⁵ Див.: Стенограма ранкового засідання 21 жовтня 1927 р. // Там само. — С. 237.